

СВОБОДА СЛОВА ТА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЛЕКТОР:

СЛОБОДЯНЮК РУСЛАНА

адвокат

місто Рівне, 2025

«ЯКЩО ТЕБЕ НЕМАЄ В ІНТЕРНЕТІ, ТО ТИ
НЕ ІСНУЄШ.»

БІЛЛ ГЕЙТС.

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ СВОБОДИ СЛОВА В ІНТЕРНЕТІ

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Стаття 10 Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Тобто, зазначене право не є абсолютним.

Резолюція Ради ООН з прав людини «Про сприяння, захист та здійснення прав людини в Інтернеті» від 5 липня 2012 року

Підписання цього документу це спроба захистити право на свободу вираження поглядів онлайн, яке останнім часом зазнає все більших утисків у світі. (прийнятий за спільною ініціативою Бразилії, Нігерії, Швеції, Тунісу, Туреччини і Сполучених Штатів Америки) .

Основний принцип, який диктує Резолюція – **«права, які належать людям офлайн, мають захищатися і у мережі Інтернет».**

Основні положення стосуються:

покращення доступу до інтернету

безпека та відповідальність за порушення прав людини

заклик держав-членів взяти на себе обов'язок пропагувати терпимість і діалог

боротьба із захистом ненависті, що спонукає до дискримінації та насильства онлайн.

16 квітня 2014 року Комітетом Міністрів Ради Європи ухвалено рекомендацію CM/Res(2014)6 щодо посібника з прав людини для Інтернет-користувачів.

Основоположним принцип: права людини та основоположні свободи повинні однаковою мірою забезпечуватися в офлайн та онлайн.

Відступ України від Конвенції із прав людини

Україна ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини. З дня вступу її в силу з 11 вересня 1997 року Україна зобов'язувалася виконувати Конвенцію у повному обсязі. Але з 2014 року, Україна не може забезпечувати повну відповідальність за порушення прав Європейської конвенції на території, де вона не може чинити вплив (Автономна республіка Крим, Донецька, Луганська області), **а тому було подано заяву про дерогацію**. З початку повномасштабного вторгнення у 2022 році Україна **подала уточнений перелік до заяви про відступ**.

Заява щодо відступу від зобов'язань не виключає захисту громадян України, який існував раніше. Якщо права та свободи громадян будуть порушені, якщо вони не отримаютьто можуть звернутися до ЄСПЛ. Але тепер суд буде додатково розцінювати ймовірні порушення через призму статті 15, тобто відступу країни від зобов'язань.

Ст. 15 [Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод](#): «Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом».

У випадку використання цього права країна має інформувати Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи.

Таке повідомлення здійснюється шляхом написання листа і прикріплення копій правових документів, згідно з якими будуть запроваджуватися надзвичайні заходи.

Повідомлення саме по собі не запроваджує надзвичайні заходи, а є лише засобом інформування Ради Європи про можливість їх запровадження відповідно до національного законодавства Високої Договірної Сторони.

У зв'язку з агресією Росії проти України, на підставі пропозиції РНБО, відповідно до ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 в Україні запровадили воєнний стан.

Відповідно до ст. 3 Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, **можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України, а також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів осіб, передбачені ст. 8 Закону України від 12.05.2015 № 389 «Про правовий режим воєнного стану».**

Рішення Конституційного Суду України № 8-р(II)/2024 від 18 липня 2024 року

Конституція України у мирний час та в умовах воєнного стану встановлює механізм запровадження засобів обмеження прав і свобод людини.

У частині першій статті 64 Основного Закону України зазначено, що «конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України».

Конституцією та актами, якими введено воєнний стан на всій території України і, відповідно, механізм обмеження конституційних прав і свобод в умовах воєнного стану, не визначено можливості обмеження прав і свобод, які гарантовано у статті 29 (право на свободу та особисту недоторканність), статті 55 (право на судовий захист), статті 62 (презумпція невинуватості), статті 63 (право на захист) Конституції. Про це зазначив Конституційний Суд України в своєму Рішенні № 8-р(II)/2024 від 18 липня 2024 року.

Конституційний Суд України констатує, що в контексті предмета цієї справи відповідно до другого речення частини другої статті 64 Конституції України людські права і свободи, гарантовані Конституцією України у приписах статті 29 (право на свободу та особисту недоторканність), статті 55 (право на судовий захист), статті 62 (презумпція невинуватості), статті 63 (право на захист), **не можуть бути обмежені в умовах воєнного стану**. Це означає, що хоча обмеження зазначених людських прав не може бути зумовлене потребами, пов'язаними з воєнним станом, однак державне втручання у їх захисну сферу є можливим за умови виправданості (домірності) обраних законодавцем засобів, які зберігають повагу до сутності людських прав та не суперечать приписам Конституції України, які *expressis verbis* гарантують їх обсяг.

Нормативне регулювання свободи слова та поширення інформації в Інтернеті під час воєнного стану

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

ЗАКОН УКРАЇНИ « ПРО МЕДІА»

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА»

ІНТЕРНЕТ — ВСЕСВІТНЯ ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ЗАГАЛЬНОГО ДОСТУПУ, ЯКА ЛОГІЧНО ЗВ'ЯЗАНА ГЛОБАЛЬНИМ АДРЕСНИМ ПРОСТОРОМ ТА БАЗУЄТЬСЯ НА ІНТЕРНЕТ-ПРОТОКОЛІ, ВИЗНАЧЕНОМУ МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

АДРЕСА МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ — ВИЗНАЧЕНИЙ ЧИННИМИ В ІНТЕРНЕТІ МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ЦИФРОВИЙ ТА/АБО СИМВОЛЬНИЙ ІДЕНТИФІКАТОР ДОМЕННИХ ІМЕН В ІЄРАРХІЧНІЙ СИСТЕМІ ДОМЕННИХ НАЗВ

АДРЕСНИЙ ПРОСТІР МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ — СУКУПНІСТЬ АДРЕС МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА» МІСТИТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ: «ВЕБ-САЙТ», «ВЕБ-СТОРІНКА».

ЗОКРЕМА, СТАТТЯ 1 ЗАЗНАЧЕНОГО ЗАКОНУ ПЕРЕДБАЧАЄ, ЩО:

ВЕБ-САЙТ – ЦЕ СУКУПНІСТЬ ДАНИХ, ЕЛЕКТРОННОЇ (ЦИФРОВОЇ) ІНФОРМАЦІЇ, ІНШИХ ОБ’ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І (АБО) СУМІЖНИХ ПРАВ ТОЩО, ПОВ’ЯЗАНИХ МІЖ СОБОЮ І СТРУКТУРОВАНИХ У МЕЖАХ АДРЕСИ ВЕБ-САЙТУ І (АБО) ОБЛІКОВОГО ЗАПИСУ ВЛАСНИКА ЦЬОГО ВЕБ-САЙТУ, ДОСТУП ДО ЯКИХ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ АДРЕСУ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ, ЩО МОЖЕ СКЛАДАТИСЯ З ДОМЕННОГО ІМЕНІ, ЗАПИСІВ ПРО КАТАЛОГИ АБО ВИКЛИКИ І (АБО) ЧИСЛОВОЇ АДРЕСИ ЗА ІНТЕРНЕТ-ПРОТОКОЛОМ.

ВЕБ-СТОРІНКА – ЦЕ СКЛАДОВА ЧАСТИНА ВЕБ-САЙТУ, ЩО МОЖЕ МІСТИТИ ДАНІ, ЕЛЕКТРОННУ (ЦИФРОВУ) ІНФОРМАЦІЮ, ІНШІ ОБ’ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І (АБО) СУМІЖНИХ ПРАВ ТОЩО.

“

- МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ НЕМАЄ ВЛАСНИКА, ОСКІЛЬКИ ВОНА Є СУКУПНІСТЮ МЕРЕЖ, ЩО МАЮТЬ РІЗНУ ГЕОГРАФІЧНУ ПРИНАЛЕЖНІСТЬ;
- МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ НЕ МОЖНА ВИКЛЮЧИТИ ПОВНІСТЮ, ОСКІЛЬКИ МАРШРУТИЗАТОРИ МЕРЕЖ НЕ МАЮТЬ ЄДИНОГО ЗОВНІШНЬОГО УПРАВЛІННЯ;
- МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ СТАЛА НАДБААННЯМ УСЬОГО ЛЮДСТВА
- МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ МАЄ БАГАТО ЯК КОРИСНИХ ТАК І ШКІДЛИВИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ЗАЦІКАВЛЕНИМИ ОСОБАМИ

”

**КОНТЕНТ - У ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ - "CONTENT" -
ЗМІСТ, НАПОВНЕННЯ (СКЛАД) ПЕВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО
РЕСУРСУ.**

**ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ У СФЕРІ ІНТЕРНЕТ - РЕСУРСІВ І ПІД ЙОГО
ХАРАКТЕРИСТИКУ ПІДПАДАЮТЬ: ТЕКСТОВІ ТА ВІДЕО МАТЕРІАЛИ,
АУДІО ЗАПИСИ ЧИ ЗОБРАЖЕННЯ.**

СУБ'ЄКТИ ІНТЕРНЕТ-ПРАВОВІДНОСИН:

- ПОСТАЧАЛЬНИИ ПОСЛУГ З ДОСТУПУ ДО МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ;
- ПОСТАЧАЛЬНИКИ ІНФОРМАЦІЇ ;
- БЕЗПОСЕРЕДНЬО КОРИСТУВАЧІ.

**КОРИСТУВАЧ МОЖЕ НЕ ТІЛЬКИ
ОТРИМУВАТИ НЕОБХІДНУ ІНФОРМАЦІЮ
АБО ЗДІЙСНЮВАТИ ТРАНСАКЦІЇ, АЛЕ І
СТВОРЮВАТИ НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ
РЕСУРСИ У МЕРЕЖІ.**

**МАЙЖЕ ВСІ СУБ'ЄКТИ ІНТЕРНЕТ-ВІДНОСИН
Є СПОЖИВАЧАМИ ІНФОРМАЦІЇ З МЕРЕЖІ.**

ОБ'ЄКТИ ІНТЕРНЕТ-ПРАВОВІДНОСИН

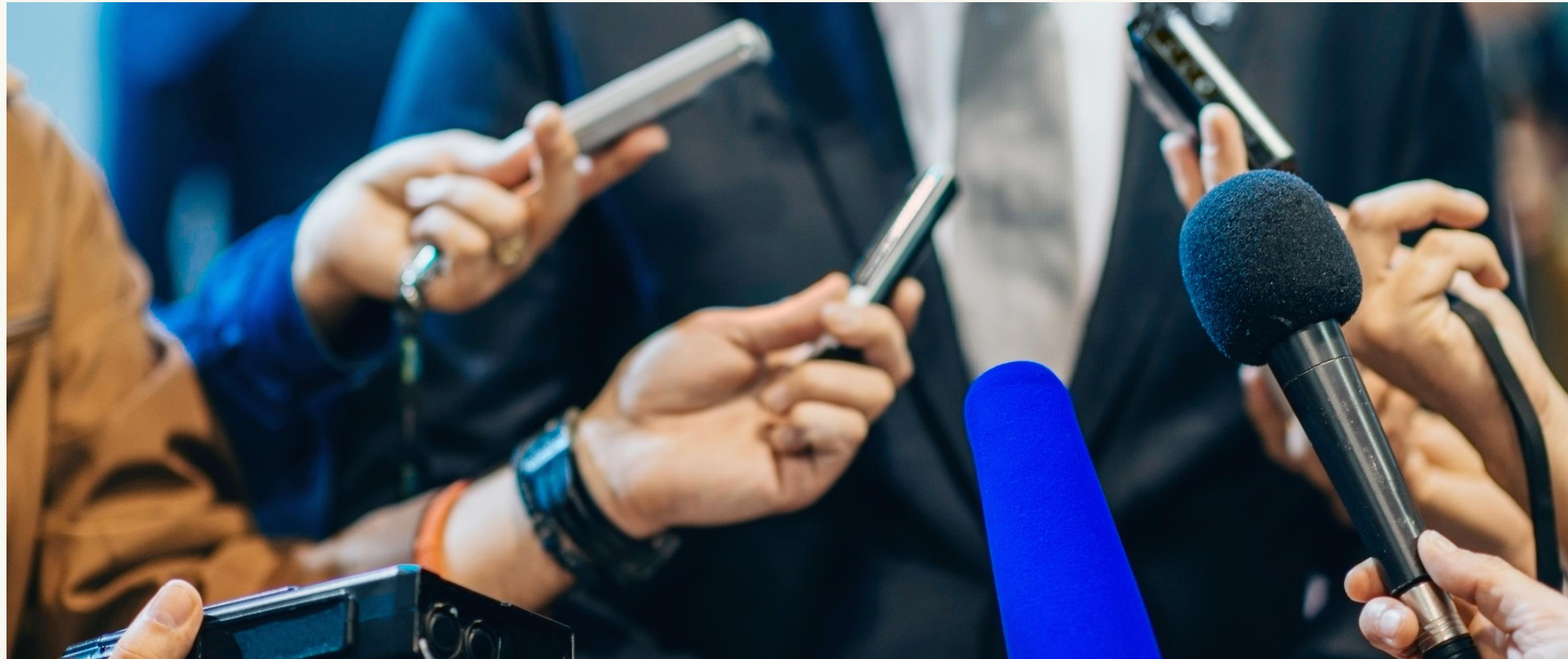
ПІД ОБ'ЄКТОМ ПРАВОВІДНОСИН РОЗУМІЮТЬ ТЕ, З ПРИВОДУ ЧОГО ВИНИКАЮТЬ І ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ СУБ'ЄКТИВНІ ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ, ТОБТО ПРЕДМЕТ (АБО РЕЗУЛЬТАТ) ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ЦИХ ПРАВОВІДНОСИН, НА ЩО СПРЯМОВАНІ ІНТЕРЕСИ СУБ'ЄКТІВ.

НОВИЙ ВИД СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: І НОВІ БЛАГА:

- ДОМЕННІ ІМЕНА,
- ЕЛЕКТРОННІ КОШТИ,
- ДИСКОВИЙ ПРОСТІР (ФАЙЛОВЕ СХОВИЩЕ),
- ЕЛЕКТРОННІ ПОСЛУГИ (ХОСТИНГУ,
 - ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА,
 - ЕЛЕКТРОННІ РОЗРАХУНКИ, ЕЛЕКТРОННА ПОШТИ ТОЩО),
- ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ (ЕЛЕКТРОННІ ТВОРИ, КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ, ВЕБ-САЙТИ ТОЩО), ВІРТУАЛЬНІ РЕЧІ (ОБ'ЄКТИ)

**ПРОФЕСІЙНІ ПРАВА ЖУРНАЛІСТІВ ІНТЕРНЕТ-ЗМІ.
ЗАХИСТ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ ІНТЕРНЕТ-ЗМІ.
ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ЖУРНАЛІСТІВ ТА ЗМІ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.**

В РЕКОМЕНДАЦІЯХ РАДИ ЄВРОПИ «ПРО ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ ЗА УМОВ КОНФЛІКТІВ І ТИСКУ»

ТЕРМІН «ЖУРНАЛІСТ» ОХОПЛЮЄ ВСІХ ПРЕДСТАВНИКІВ ЗМІ, ТОБТО ВСІХ ТИХ, ХТО ЗАЙМАЄТЬСЯ ЗБИРАННЯМ, ОБРОБКОЮ Й ПОШИРЕННЯМ НОВИН ТА ІНФОРМАЦІЇ, У ТОМУ ЧИСЛІ ОПЕРАТОРІВ І ФОТОГРАФІВ, А ТАКОЖ ДОПОМІЖНИЙ ПЕРСОНАЛ – ВОДІЇВ І ПЕРЕКЛАДАЧІВ. ВІД КОМПЕТЕНТНОСТІ, ОБІЗНАНОСТІ ТА ВМІННЯ ПОДАВАТИ ІНФОРМАЦІЮ ЗАЛЕЖИТЬ І СПРИЙНЯТТЯ ДОНЕСЕНОГО ДО ПЕРЕСІЧНОЇ ЛЮДИНИ ПОВІДОМЛЕННЯ, АДЖЕ ЇЇ ОЧИМА СУСПІЛЬСТВО ДИВИТЬСЯ НА ПОДІЇ В КРАЇНІ ТА СВІТІ.

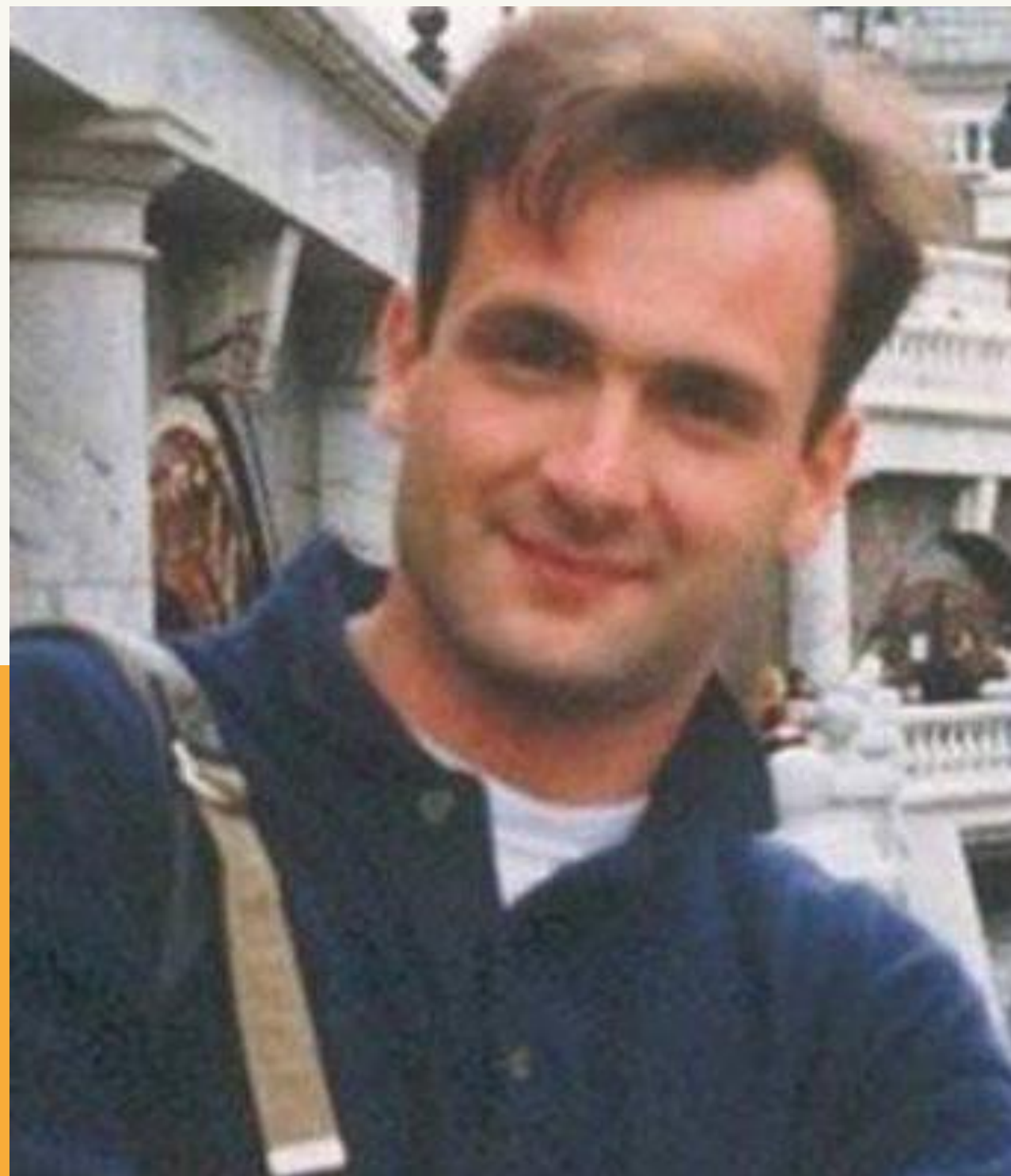
ГРУПИ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ

БЕРУЧИ ЗА ОСНОВУ СТАТТЮ 34 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ,
МОЖНА ВИДІЛИТИ 5 ГРУП ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ ,
А САМЕ:

- 1) ВІЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ І ПЕРЕКОНАНЬ; 2) ВІЛЬНО ЗБИРАТИ ІНФОРМАЦІЮ;
- 3) ВІЛЬНО ЗБЕРІГАТИ ІНФОРМАЦІЮ /ЗАХИСТ ДЖЕРЕЛ, ЖУРНАЛІСТСЬКА ТАЄМНИЦЯ/;
- 4) ВІЛЬНО ВИКОРИСТОВУВАТИ ІНФОРМАЦІЮ /ПРАВО ВІДМОВИТИСЬ ВІД ПІДПИСУ, ПСЕВДОНІМ, МОЖЛИВІСТЬ НЕ ПОШИРЮВАТИ ТОЩО/;
- 5) ПРАВО ПОШИРЮВАТИ ІНФОРМАЦІЮ.

СТАТТЯ 34 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ:

"КОЖНОМУ ГАРАНТУЄТЬСЯ ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ І СЛОВА, НА ВІЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ СВОЇХ ПОГЛЯДІВ І ПЕРЕКОНАНЬ. КОЖЕН МАЄ ПРАВО ВІЛЬНО ЗБИРАТИ, ЗБЕРІГАТИ, ВИКОРИСТОВУВАТИ І ПОШИРЮВАТИ ІНФОРМАЦІЮ УСНО, ПИСЬМОВО АБО В ІНШИЙ СПОСІБ – НА СВІЙ ВИБІР".

**ВІДПОВІДНО ДО СТ. 3
КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЧЕСТЬ
І ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ
ВИЗНАНІ НАЙВИЩОЮ
СОЦІАЛЬНОЮ ЦІННІСТЮ.**

**ПОРУШЕННЯ ЦИХ
ПРАВ ВИМАГАЄ
ВІДПОВІДНОГО
ЗАХИСТУ.**

ЗАХИСТ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ЖУРНАЛІСТІВ:

- **МОЖЛИВІСТЬ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИСЛОВЛЕННЯ ОЦІНОЧНИХ СУДЖЕНЬ.**
- **ПРОТЕ, КОЖНОМУ ЖУРНАЛІСТУ ТРЕБА ПАМ'ЯТАТИ, ЩО ЦЕ ПРАВО — **ВИСЛОВЛЮВАТИ І ПОШИРЮВАТИ ВЛАСНІ ОЦІНКИ НЕ Є АБСОЛЮТНИМ.****
- **ТАКОЖ, ЦЕЙ РЕЖИМ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕ РЯТУЄ У ВСІХ ВИПАДКАХ. АДЖЕ, І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ, В БАГАТЬОХ РІШЕННЯХ ЗАЗНАЧАЄ, ЩО ОЦІНОЧНІ СУДЖЕННЯ **МОЖУТЬ БУТИ, ПО-ПЕРШЕ, НАДМІРНИМИ.****

БУДЬ-ЯКЕ ОЦІНОЧНЕ СУДЖЕННЯ ПОВИННО ҐРУНТУВАТИСЯ НА МІНІМАЛЬНІЙ ФАКТИЧНІЙ ОСНОВІ.

ЯКЩО ТАКОЇ ОСНОВИ НЕ БУДЕ, ТО І ЄСПЛ (ЗА УМОВИ ДОТРИМАННЯ НАЦІОНАЛЬНИМИ
ОРГАНАМИ ІНШИХ ВИМОГ ЩОДО “НЕОБХІДНОСТІ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ”)
ВИЗНАЄ ПРИТЯГНЕННЯ ЖУРНАЛІСТА АБО ЗМІ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КРАЇНІ —
ОБҐРУНТОВАНИМ.

ІНФОРМАЦІЯ ПОВИННА ПОШИРЮВАТИСЯ ІЗ ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВЧИХ НОРМ
ПРО ЇЇ ДОСТОВІРНІСТЬ ТА НЕ ПОРОЧИТИ ЧЕСТЬ, ГІДНІСТЬ ТА ДІЛОВУ РЕПУТАЦІЮ
ІНШИХ ОСІБ.

**НА ЖАЛЬ, У НИНІШНІЙ УКРАЇНІ ЖУРНАЛІСТИ
ТАКОЖ ЗАЛЕЖАТЬ ВІД ТОГО, НА КОГО
ПРАЦЮЮТЬ, І ДОСИТЬ ЧАСТО МИ
ОТРИМУЄМО НЕДОСТОВІРНУ ІНФОРМАЦІЮ
АБО ВІДВЕРТУ «ДЖИНСУ».**

ЖУРНАЛІСТИ ЧАСТО ЗАБУВАЮТЬ, ЩО В ЧИННОМУ
ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ» Є СТ. 6, ЯКА
СТВЕРДЖУЄ: «ЖУРНАЛІСТ ЗАСОБУ МАСОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ **МАЄ ПРАВО** ВІДМОВИТИСЯ ВІД
АВТОРСТВА (ПІДПISУ) НА МАТЕРІАЛ, ЯКЩО
ЙОГО ЗМІСТ ПІСЛЯ РЕДАКЦІЙНОЇ ПРАВКИ
(РЕДАГУВАННЯ) СУПЕРЕЧИТЬ ЙОГО
ПЕРЕКОНАННЯМ».

Ринок замовних матеріалів в онлайн-медіа України зріс на майже 40% протягом 2024 року.

Водночас збільшилася кількість рекламних публікацій, маркованих як у належний спосіб, так і в невідповідний професійним стандартам.

Частка політичної джінси після стрімкого [зростання влітку 2024 року](#) повернулася до показників, близьких до [зафіксованих у грудні 2023-го](#).

Водночас зросла кількість політичного чорного піару.

Такими є дані щоквартального моніторингу Інституту масової Інформації, що охоплює ключові онлайн-медіа України*.

СТАТТЯ 30 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»:

«1. **НІХТО НЕ МОЖЕ БУТИ ПРИТЯГНУТИЙ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИСЛОВЛЕННЯ ОЦІНОЧНИХ СУДЖЕНЬ.**

2. ОЦІНОЧНИМИ СУДЖЕННЯМИ, ЗА ВИНЯТКОМ НАКЛЕПУ, Є ВИСЛОВЛЮВАННЯ, ЯКІ НЕ МІСТЯТЬ ФАКТИЧНИХ ДАНИХ, КРИТИКА, ОЦІНКА ДІЙ, А ТАКОЖ ВИСЛОВЛЮВАННЯ, ЩО НЕ МОЖУТЬ БУТИ ВИТЛУМАЧЕНІ ЯК ТАКІ, ЩО МІСТЯТЬ ФАКТИЧНІ ДАНІ, ЗОКРЕМА З ОГЛЯДУ НА ХАРАКТЕР ВИКОРИСТАННЯ МОВНО-СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ (ВЖИВАННЯ ГІПЕРБОЛ, АЛЕГОРІЙ, САТИРИ). **ОЦІНОЧНІ СУДЖЕННЯ НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ СПРОСТУВАННЮ ТА ДОВЕДЕННЮ ЇХ ПРАВДИВОСТІ.**

3. СУБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН **ЗВІЛЬНЯЮТЬСЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ** ЗА РОЗГолошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд встановить, **що ця інформація є суспільно необхідною».**

ЧАСТИНИ 4-6 СТАТТІ 17 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ ПІДТРИМКУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ», МІСТЯТЬ НАСТУПНІ ПОЛОЖЕННЯ:

«4. У разі розгляду судом спору щодо завданої моральної (немайнової) шкоди між журналістом або засобом масової інформації як відповідачем та політичною партією, виборчим блоком, посадовою особою (посадовими особами) як позивачем **суд вправі призначити компенсацію моральної (немайнової) шкоди лише за наявності умислу журналіста чи службових осіб засобу масової інформації.** Суд враховує наслідки використання позивачем можливостей позасудового, зокрема досудового, спростування неправдивих відомостей, відстоювання його честі і гідності, ділової репутації та врегулювання спору в цілому. З урахуванням зазначених обставин суд вправі відмовити у відшкодуванні моральної шкоди.

ЧАСТИНИ 4-6 СТАТТІ 17 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ ПІДТРИМКУ
ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ»,
МІСТЯТЬ НАСТУПНІ ПОЛОЖЕННЯ:

1. Умислом журналіста та/або службової особи засобу масової інформації є **таке їх/її ставлення до поширення інформації, коли журналіст та/або службова особа засобу масової інформації усвідомлювали недостовірність інформації та передбачали її суспільно небезпечні наслідки.**
2. Журналіст та/або засіб масової інформації звільняються від відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності, **якщо суд встановить, що журналіст діяв добросовісно та здійснював її перевірку».**

**Право на свободу слова та право особи на захист
приватності.**

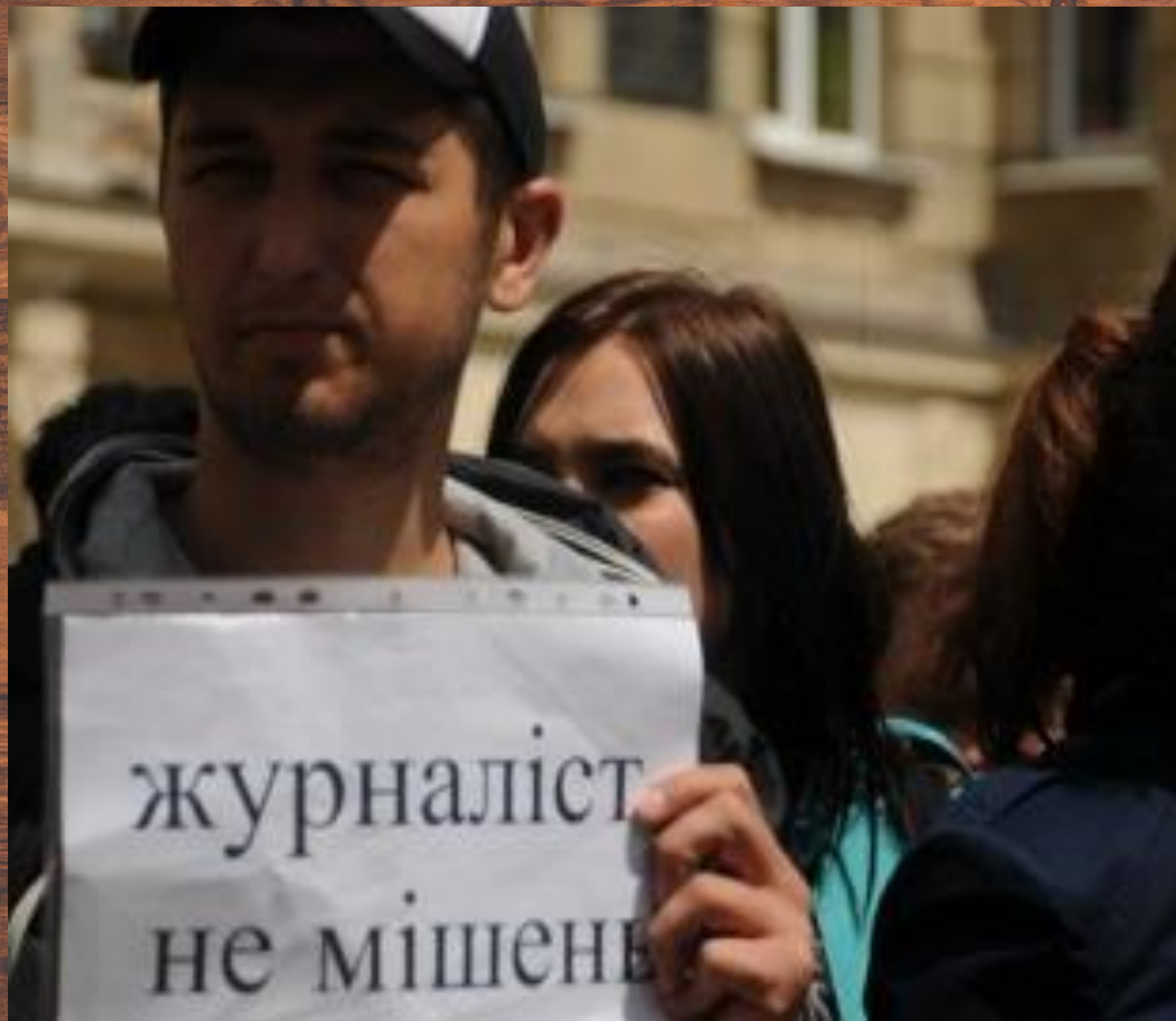

Для того, щоб зрозуміти, чи не буде втручання у право на приватність надмірним, необхідно звернути увагу на такі обставини:

- 1) внесок публікації в дискусію, яка становить загальний інтерес
- 2) наскільки відомим є фігурант публікації, та якою є тема
- 3) попередня поведінка фігуранта
- 4) метод отримання інформації
- 5) зміст, форма та наслідки публікації
- 6) суворість застосованої санкції

Найчастіше доводиться шукати баланс між правом на приватність та правом на свободу слова у таких випадках:

- Під час збору та поширення персональних даних (включаючи місце проживання особи);
- Поширення відомостей про стан здоров'я та іншої чутливої інформації про особу;
- Проведенні фото- та відеозйомки, оприлюдненні фотографій та відеозаписів;
- Поширенні інформації, яка потенційно може завдати шкоди репутації особи тощо.

ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ
захисту журналістів та
ЗМІ чинне
законодавство разом
з практикою ЄСПЛ
надає багато

Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 2035 (2015) "Захист безпеки журналістів та свобода медіа в Європі" зазначає:

"Коли в суспільстві страх та самоцензура витісняють свободу критикувати та розслідувати, демократія, безперечно, зменшується. Свобода та безпека журналістів є також нашою свободою та нашою безпекою".

Рекомендація CM/Rec(2016)4[1] Комітету міністрів державам-членам "Щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших працівників ЗМІ" визначає, зокрема:

"Захист журналістів та інших представників ЗМІ й усунення безкарності осіб, які скоюють злочини проти них, є нагальними політичними завданнями для держав-членів Ради Європи, як це зазначено в Декларації Комітету міністрів про захист журналістики й безпеку журналістів та інших працівників ЗМІ".

**Україна для забезпечення захисту журналістів внесла зміни до
Кримінального кодексу, внівши до нього статтю 345-1.**

Частина друга статті 345-1 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за насильство щодо журналіста (або його близьких родичів чи членів сім'ї) у вигляді побоїв або легких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень:

"2. Умисне заподіяння журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк".

Інститут масової інформації регулярно моніторить судову практику за так званими “журналістськими” статтями Кримінального кодексу України:

171 «Перешкоджання законній професійній діяльності журналіста»,

345-1 «Погроза або насильство щодо журналіста»,

347-1 « Умисне знищення або пошкодження майна журналіста»,

348-1 «Посягання на життя журналіста»,

349-1 «Захоплення журналіста як заручника».

Побоями, відповідно до статті 126 Кримінального кодексу України, є умисне завдавання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень.

Тобто навіть ляпас, затискання руки, сильний поштовх, який завдав фізичного болю, вже підпадають під це визначення, і якщо їх скоєно проти журналіста, то це буде кримінальним правопорушенням, передбаченим частиною другою статті 345-1.

**вирок Вінницького міського суду Вінницької області у справі
№127/27857/16-к від 31 жовтня 2017 року**

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТІВ :

До адміністративної відповідальності ЗМІ можуть потрапити за порушення, які відбулись з їх боку хіба що під час виборчого процесу.

Найбільш поширеними є спроби переслідувати ЗМІ за допомогою позовів про захист честі, гідності, ділової репутації, значно менше позовів про захист приватного життя або прав на використання імені, зображення або інших особистих немайнових прав особи (цивільно - правова)

Чинне законодавство України виділяє два способи захисту: загальні та спеціальні, які застосовуються в судовому та позасудовому порядку.

Вибір способу захисту особистого немайнового права, зокрема права на повагу до гідності та честі, права на недоторканість ділової репутації, **належить позивачеві.**

Разом із тим, особа, право якої порушено, може обрати як загальний, так і спеціальний способи захисту свого права, визначені законом, який регламентує конкретні цивільні правовідносини - **Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи»**

Підстава для задоволення позову про захист честі, гідності, ділової репутації.

Відповідно до пункту [15 Постанови Пленуму Верховного Суду України №1 від 27.02.2009](#) року «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» при розгляді справ зазначеної категорії суди повинні мати на увазі, що юридичним складом правопорушення, наявність якого може бути підставою для задоволення позову, є сукупність таких обставин:

- а) поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб;
- б) поширена інформація стосується певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача;
- в) поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності;
- г) поширення інформації, що порушує особисті немайнові права, тобто або завдає шкоди відповідним особистим немайновим благам, або перешкоджає особі повно і своєчасно здійснювати своє особисте немайнове право».

До спеціальних способів захисту відносяться:

- спростування недостовірної інформації та/або право на відповідь (стаття 277 ЦК)
- заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (стаття 278 ЦК).

Особи, які несуть відповідальність за поширення недостовірної інформації в мережі Інтернет

Відповідно до ст. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» **належним відповідачем у разі поширення оспоруваної інформації в мережі Інтернет є автор відповідного інформаційного матеріалу та власник веб-сайта, особи яких позивач повинен установити та зазначити в позовній заяві.**

Якщо автор поширеної інформації невідомий або його особу та/чи місце проживання (місцезнаходження) неможливо встановити, а також коли інформація є анонімною і доступ до сайта — **вільним, належним відповідачем є власник веб-сайта**, на якому розміщено зазначений інформаційний матеріал, оскільки саме він створив технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації.

"Хто не помиляється, той нічого не робить".

Існує зване «право на помилку» журналіста (частина 6 статті 17 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»).

Вона працює навіть у випадках, коли дійсно журналіст помилився і поширив недостовірну інформацію, але тільки за умови, що в суді буде доведено – цей журналіст «був добросовісним і здійснював перевірку інформації».

Для правової оцінки діяльності ЗМІ і захисту в тому числі є питання наявності або відсутності суспільного інтересу в статті або сюжеті, які є предметом розгляду.

Якщо Ви поширили будь-яку інформацію з обмеженим доступом, але вона є суспільно-значимою – **Ви захищені.**

У частині 2 статті 29 Закону України "Про інформацію" вказано, що "Предметом суспільного інтересу вважається інформація:

- свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків;
- свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо».

Перелік ознак інформації, яку законодавець визначив, як суспільно-значиму – відкритий. Відповідно, в кожній конкретній ситуації може встановлюватись наявність або відсутність суспільного інтересу під час розгляду справи.

Національна безпека та Інтернет:

- **Конституція України /статті 17, 34/;**
- **Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»;**
- **Закон України «Про національну безпеку України»;**
- **Закон України «Про санкції»;**
- **Закон України «Про телекомунікації».**

Статтею 1 Закону «Про національну безпеку України»

визначено:

Національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

Важливим, з точки зору дотримання міжнародних стандартів в сфері інтернет-врядування є **обмежувальне і точне застосування правоохоронними органами та судами норм Кримінального кодексу України** щодо злочинів проти основ національної безпеки України, а також інших злочинів.

- **Публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій - ч.2 ст.109 Кримінального кодексу України);**
- **Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій - ч.1 ст.110 Кримінального кодексу України);**
- **Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період - ч.1 ст.114-1 Кримінального кодексу України).**

Відповідно до [Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24.02.2022](#), [Закону України «Про правовий режим воєнного стану»](#), [Закону України «Про інформацію»](#), наказу Головнокомандувача Збройних Сил України № 73 від 03.03.2022 щодо **заборони розповсюдження інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України**, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану, а саме:

- найменування військових частин (підрозділів) та інших військових об'єктів в районах виконання бойових (спеціальних) завдань, географічні координати місць їх розташування;
- чисельність особового складу військових частин (підрозділів);
- кількість озброєння та бойової техніки, матеріально-технічних засобів, їх стан та місця зберігання;
- описи, зображення та умовні позначки, які ідентифікують або можуть ідентифікувати об'єкти;
- інформація про операції (бойові дії), які проводяться або плануються;
- інформація про системи охорони та оборони військових об'єктів та засоби захисту особового складу, озброєння та військової техніки, які використовуються (крім тих, які видимі або очевидно виражені). Порядок залучення сил та засобів до виконання бойових (спеціальних) завдань;

- інформація про відкладені або скасовані операції;
- інформація про зниклий або збитий літак, літальний апарат, зникле судно та пошуково-рятувальні операції, які плануються або проводяться;
- інформація про планування та проведення заходів забезпечення безпеки застосування військ (дезінформація, імітація, демонстративні дії, маскування, протидія технічним розвідкам та захист інформації);
- відомості про проведені інформаційно-психологічні операції, ті, що проводяться, а також плануються;
- інформація, яка має на меті пропаганду або виправдання широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України;
- інформація, яка може призвести до обізнаності противника про результати ракетних ударів по військових об'єктах (пунктах), якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом або іншими органами військового управління Збройних Сил України;

- інформація, яка може призвести до обізнаності противника про результати ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури держави, якщо така інформація не розміщувалася органами державної влади України;
- інформація про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України чи Міністерством оборони України або в офіційних джерелах відповідних відомств країн-партнерів;
- інформація про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України;
- інформація, яка може дозволити противнику встановити конкретне місце розміщення сил і засобів підрозділів протиповітряної оборони;
- реєстраційні номери, прапори або інші позначки на озброєнні та військовій техніці іноземного виробництва, що надавалася у рамках матеріально-технічної допомоги від країн-партнерів, які безпосередньо можуть свідчити про країну походження зразка озброєння та військової техніки;
- оприлюднення фото- або відеоматеріалів зі знищеними (ураженими, пошкодженими) зразками озброєння та військової техніки іноземного виробництва, які надавалися у рамках матеріально-технічної допомоги від країн-партнерів.

Висновки :

Відсутність структурованого і логічного правового поля у сфері цифрових прав, з одного боку, ніби є гарантією не втручання держави, а з іншого – позбавляє користувачів Інтернет цілого переліку мінімальних гарантій згідно міжнародних стандартів;

Україна вкрай потребує модернізації нормативно-правового регулювання забезпечення цифрових прав, як в загальному порядку так і з врахування особливостей обумовлених військовою агресією РФ.